

**I. ULUSLARARASI
TÜRK HALK
EDEBİYATI
SEMİNERİ**

7-9 MAYIS 1983

ESKİŞEHİR

YUNUS EMRE
KÜLTÜR SANAT
VE TURİZM VAKFI
YAYINLARI

1

I.Uluslararası Türk Halk Edebiyatı Semineri bildirileri cildinde yayımlanan bildirilerin dil, imlâ ve ilmi sorumluluğu yazarlarına aittir.

Bildirilerdeki görüşler Eskişehir Valiliği ve Folklor Araştırmaları Kurumu'nun görüşü anlamında yorumlanamaz.

Birinci Baskı Nisan 1987

Baskı Sayısı : 1000

Dizgi ve Baskı:

UĞUR OFSET A.Ş. 121 22 – 189 75 ESKİŞEHİR

Kapak Düzeni : Atilla ÖZER

GAZİ AŞIK HASAN DEDE GERÇEĞİ

Tahir Kutsi MAKAL
(Türkiye)

Gazi Aşık Hasan Dede, özbeöz Türk'tür. Türkiyelidir ve mezarı da Türkiye'dedir. Halk Edebiyatı uğraşıcıları, birbirinden aktararak Gazi Aşık Hasan Dede'yi şu anda Romanya sınırları içinde bulunan Timuşuara (Tameşvar) da doğduğunu ve mezarının da orada bulunduğunu yazmışlardır.

Romanya'nın bu şehrinde ve mezar haritasında yaptığımız incelemede Aşık Hasan Dede adına rastlayamadık. Şu anda Kırıkkale ilçesine bağlı Hasan Dede Kasabesindeki mezarın Gazi Aşık Hasan Dede'ye ait olduğu kanısına vardık. Bu köyde yaptığımız incelemede Hasan Dede'nin ahfadından Abdullah Demirhan ile Ahmet ve Ali Abbas Demirhan'dan edindiğimiz bilgiler ve elde ettiğimiz belgeler Gazi Aşık Hasan Dede'nin bilinmeyen kişiliği için yeni ufuklar açacak mahiyettedir.

Hasan Dede, Türkmen boylarından Beydili aşireti mensubudur. Osmanlı Ordusuna katılarak savaşlara girdiği gerçektir. Ancak Aşık Hasan, ileri sürüldüğü gibi hristiyan bir devşirme değil, özbeöz Türktür. Girdiği savaşlarda sazı ve sözü ile yeniçerilere yüksek moral vermiş, yalnız kılıç düşmanla savaşmıştır.

Gazi Aşık Hasan Dede; çeşitli konularda deyişler söylemiştir. Budin Türküsü ve Tameşvar Türküsü'nden başka en tanınan deyişi "Eşrefoğlu al haberi" mısrası ile başlayanıdır. "Eşinden Ağrılan dağlar" şiiri ile "Dedim-Dedi"li bir eseri de ünlenmiştir. Cönklerden ve kişilerden derlediğimiz birçok şiiri de elimizdedir.

Hasan Dede yaşadığı çağın olaylarına da deyiş ve destanlarında yer vermiştir. Tameşvar'ın terki (1683), Budin'in düşmesi (1686), Belgrat'ın kaybı (1688) gibi ikinci Viyana bozgunundan (1693) sonraki olayları dile getirmiştir. 1695 yılında Osmanlı İmparatoru İkinci Mustafa Ozanın ordu içinde yaygınlaşan eserlerini beğenmiş. Gazi Aşık Hasan'ı İstanbul'da himayesine almak istemiştir. Kendisi de şair olan Padişah'ın hareketinden duygulanan Gazi Aşık Hasan köye çekilip karpuz yetiştirmek istediğini söylemiştir. Nitekim, Ankara'nın Kırıkkale ilçesine bağlı köye gidip yerleşmiş, karpuz yetiştirmiştir. Gazi Aşık Hasan'ın yetiştirdiği karpuzlar daha büyük olduğundan kendisine çevrede "Karpuzu büyük Hasan Dede" denilmiştir. Bektaşî olan Hasan Dede, köyde yerleşik düzene giren aşiretlerin öncüsü olmuştur. Aşiretler arasındaki sürtüşmelerde aracılık etmiş, çevresinin "barış ışığı" olarak saygıyla anılmıştır. Orduda iken biriktirdiği ve Padişah'ın ihsan ettiği para ve halkın yardımı ile bir cami ve tekke yaptırmıştır. Halen ibadete açık olan bir tümsek üstündeki caminin Hasan Dede köyüne bakan giriş kısmında Hasan Dede'nin "Hicaz'dan getirtti-

ğine inanılan" bir mermer taş bulunmaktadır. Caminin yanında Hasan Dede Türbesi vardır. Türbede Gazi Aşık Hasan Dede'nin yakınlarının da mezarları yer almaktadır.

Gazi Aşık Hasan Dede, Bektaşiler arasında çok sevilen ve saygı duyulan bir kişiliği sahiptir. Hasan Dede bendesi Deli Boran, Derviş Ali, Budala, Aşık Veysel, Fakir Rıza gibi ozanlar Gazi Aşık Hasan Dede'yi öven deyişler yazmışlardır. Gazi Aşık Hasan Dede; Hacı Bektaş, Pir Sultan Abdal, Hatayi gibi bir çok düşünür ve ozanlardan etkilenmiş, kendisi de ozanları geniş çaplı etkilemiştir.

17. yüzyılda yaşadığı bilinen Gazi Aşık Hasan Dede edebiyat tarihimize ve halkın belleğinde yaşamaktadır.

Prof. Fuat Köprülü, "Saz Şairleri" isimli kitabında Gazi Aşık Hasan Dede hakkında şu bilgiyi vermektedir:

İmparatorluğun XVII. asırda daimi bir cenk hayatı yaşayan serhadlerinde ve bilhassa Rumeli'nin askeri merkezlerinde yetişmiş saz şairlerinin çok tipik bir nümunesi olan TAMEŞVAR'LI GAZİ AŞIK HASAN'I UNUTMAMAK lazımdır. Eserleri ve şöhreti XVIII. asır sonlarına kadar serhadlerde unutulmayan bu şair hakkında tarihi kaynaklar kat'i malumat veriyorlar: BU TAMEŞVAR'LI ŞAIR, CENGAVER BİR DERVİŞ İDİR. Hudut harplerinde bulunur ve şairleriyle gazileri ve serhad halkını teşçi ederdi. Ekseriya serhad cenklerine ait türküler yazar ve onları saziyla terennüm eylerdi. İkinci Viyana muhâsarasını tâkip eden bozgunlar esnasında, harplere iştirak etmiş ve müessir türküleriyle serhad halkının derin elemelerini yaşatmıştır. M. 1686'da Budin'in şukutu HAKKINDA ARUZ İLE YAZDIĞI ŞİİR, imparatorluğun her tarafında ve hatta şehzadelerin meclislerinde okunurdu. Yine aruz ile divan şeklinde Belgrad'ın M. 1688'de sukutuna dair yazdığı Belgrad türküsü ile, hece ile koşma tarzında yazdığı Tameşvar türküsü de çok müessirdir. M. 1695'de II. SULTAN MUSTAFA LUGOS KALESİNİ ZABDETTİĞİ SIRADA, orduda bulunan şairi huzuruna çağırarak şairlerini sazla terennüm ettirmiş, çok takdir ederek paralar vermiş ve Tameşvar'ın GÖNÜLLİYAN-I YEMİN ocağından kırk akçe yevmiye tekaüt akçesi ihsan etmişti. M. 1699 müsalahasından sonra artık gazilik hayatından çekilen ve galiba yaşı da oldukça ilerlemiş olan derviş şair, Tameşvar civarında bir köye çekildi ve tarlasında karpuz yetiştirmekle meşgul oldu. Ölünceye kadar iki senede bir Hacca giden bu derviş şairi, Bektaşî an'anesi, kendi evliyalari arasına idhâl etmiş ve ona bir takım menkabeler isnat etmiştir.

(Cilt: I-S: 129)

NOT: Belgeler, geniş bilgi ve Hasan Dede'nin derlenmiş şiirleri asıl bildiri metninde yer alacaktır.

OLAYLAR IŞIĞINDA HASAN DEDE

Edebiyat tarihimizde Hasan Dede, Halk edebiyatımız hakkında değerli araştırmalara imza koymuş bulunan Prof. Köprülü'nün ilk verdiği bu bilgiler ışığı altında değerlendirilmiştir. Gazi Aşık Hasan Dede'nin, bugün Romanya sınırları içinde bulunan Tameşvar'da doğup büyüdüğü, daha sonra da orada kalarak karpuz yetiştirdiği ileri sürülmüştür. Bu görüş açısı, Hasan Dede'nin "devşirme" yahut "dönme" olduğu izlenimini vermektedir.

Oysa bu görüş gerçek dışıdır. Hasan Dede, özbeöz Türk'tür. Balkanlardaki savaşlara bir Türk savaşçı dervişi olarak katılmıştır. Bu konudaki belgelerimize geçmeden önce, Prof. Köprülü'nün sözünü ettiği deyiş ve destanlara göz atalım:

Hasan Dede'nin "Tameşvar Türküsü" şöyledir:

"Ne çeker kulların serhat elinde
Bilinmez Hünkârım, görülmeyince
Bunca memleketin kâfir elinde
Kaldı; inanmadın ayrılmayınca.

Kimi şehid oldu, kimi giriftar
Kâfirin elinden inler zâr ü zâr
Estergon'la Budin, Eğre'yle Uyvar
Ele geçmez, Şahım yorulmayınca.

Gâziler başına takup çelengi
Kıradı Nemçe'yi, Macar, Frengi
Neylesün, kulların edemez cengi
Hâl-ü hatırları sorulmayınca.

HASAN der, göklere çıkmıştır âhım
Hüdâ'm bağışlasın, çoktur günâhım
Tameşvar kal'asın bil Padişahım
Vermeyiz kâfire, kırılmayınca.

Gazi Aşık Hasan Dede'nin "Budın Türküsü" isimli şiiride şöyledir:

Geldi düşman bağladı hep cümle râhım, der Budin.
Gelmeyen imdadıma, çeksin günâhım, der Budin
Kalmışım küffar elinde; yalnız, zâr-ü zebun
Ser çekip burc-u bedenden çıktı âhım, der Budin.

Olmuş idim bir zaman ben sedd-i İslam'a kilid
Nice canlar din yolunda uğruma oldu şehid
Tâ kıyâmet haşrolunca kesmeze Hak'dan ümid
Bir gün ola açıla bahıt-ı siyâhım, der Budin.

Padişahım, meskenim küffara şâyan eyleme
Akıtıp çeşmim yaşm, cismim de giryan eyleme
Bu hususta suç bulup kimseye bühtân eyleme
Ta'ezelden böyle yazmıştır İlâh'ım, der Budin.

Gitti varım gözgöre düşmanlara oldu nasib
Yâ İlâhi, sen kerem kıl zahmime gönder tabib
Hey yazık! Düşman elinde yıkılıp kaldı garib
Mescid-i minberlerim, hep kablegâhım der Budin.

Der HASAN, hiç bilmeyenler söyleşür efsânemi
Din-i İslam'ın içinden Hak tüketmiş dâneni
Sene bin doksan yedide zapdedip cephânemi
Nasip olsun düşmana zırh-ı silâhım, der Budin."

Prof. Köprülü'nün kitabında sözü edilen bu şiirleri Hasan Dede, gençliğinde yazmıştır. Gazi olarak seferden dönüşte, kendini halkın aydınlatılması konusunda çalışmaya vermiştir. Tıpkı Yunus Emre ve Mevlânâ gibi, düşüncelerini şiirin zevk ikliminde halka yaymıştır. Hasan Dede'nin, biri hece, biri aruz vezniyle yazılan bu şiirlerinin dillerde dolaştığı günlerde bir başka türkü daha dillerde ve gönüllerde yer almıştır. Butürkü de şöyledir:

"Ötme bültül ötme, yaz bahar oldu
Bülbülün figanı bağrımı deldi
Gül alıp satmanın zamanı geldi
Aldı nemse bizim nazlı Budin'i
Çeşmelerde abdest alınmaz oldu
Camilerde narnaz kılınmaz oldu
Mâmur olan yerler hep harap oldu
Aldı Nemse bizim nazlı Budin'i.
Budin'in içinde Uzun Çarşı'sı
Orta yerde Sultan Ahmet Camisi
Kâbe suretine benzer yapısı
Aldı Nemse bizim nazlı Budin'i.
Budin'in içinde serdar kızırım
Anamın-babamın iki gözüyüm
Kafeste besli kınalı kuzuyum
Aldı Nemse bizim nazlı Budin'i.
Cephane tutuştu aklımız aldı
Selâtin camiler yandı tutuştu
Hep sabi sübyanlar ateşe düştü
Aldı Nemse bizim nazlı Budin'i.
Serhatlar içinde Budin'dir başı
Kan ile yoğrulmuş toprağı, taşı
Çerkes'alemdar'dır şehidler başı
Aldı Nemse bizim nazlı Budin'i.

Kible tarafından üç top atıldı
Perşembe günüydü güneş tutuldu
Cuma günü idi Budin alındı
Aldı Nemse bizim nazlı Budin'i.

Bu ünlü Rumeli Türküsü, yıllarca gönüllerden ve dillerden düşmemiştir. Türkünün yer aldığı kaynaklarda eser anonim olarak kaydedilmiştir. Sanılır ki bu türkünün sözleri ilk olarak Gâzi Hasan Dede'den çıkmıştır. Yıllar içinde devletin parçalanması ve daha büyük acılar görülmesi üzerine Budin Türküsü önemini kaybetmiştir. Bu yüzden, Hasan Dede'nin olduğu sanılan türkü Anadolu'da söylenir olmaktan çıkmıştır. Türküyü Anadolu'da herhangi bir halk sanatçısından dinlemiş değiliz.

BUDİN SAVUNMASINDA HASAN DEDE

Budin'in savunmasında Gazi Aşık Hasan Dede'nin de bulunduğu deliller vardır. Budin Kalesi ve şehri 1686 yılının 2 Eylül günü kaybedilmiştir. Düşmanın ilk muhasarası 15 Temmuz 1684 günü başlamıştır. Türklerin Budin savunması, başlıbaşına bir destandır. Osmanlı İmparatorluğunun Orta Avrupa'daki egemenliğinin anıtı gibi duran Budin'in kaybedilmesi derin acılar bırakmıştır.

III gün süren ilk kuşatmadan sonra düşman, çekilmek zorunda kalmıştı. Bu sırada Budin Valisi Kara Mehmet Paşa komutasında 40 bin kişilik bir kuvvet vardı. Vezir Kara Mehmet Paşa'nın kaleyi savunurken şehid düşmesi üzerine yerine Şeytan İbrahim Paşa geçti. "Dalkılıç Veli Bey" komutasındaki askerler arasında bizzat çarpışırken yanına düşen bir "kumbara" ayaklarını alıp götürmüştü. "Yiğitlerim görmesin" diyerek üstüne örtü almıştı. Yerine geçen Şeytan İbrahim Paşa, üstün savaş gücüne sahipti ve yetenekli bir planlamacı idi. Düşmanı şaşırtıyor ve bozguna uğratiyordu.

Birleşik Avrupa kuvvetleri bu Türk komutanına "Şeytan" adını takmışlardı. Budin kuşatmasının çözülmesinden sora hükümdar kendisine "Melek" adıyla hitap eden bir ferman gönderdi ve Melek İbrahim Paşa Serasker olarak atandı. Padişah 4. Sultan Mehmet'in, Budin komutanını Serdarlığa getirmesiyle Budin Kalesinin savunması ve valiliği ABDÜLMÜMİN PAŞA'ya verildi. Abdülmümin Paşa Karaman Valisi idi ve Karamanlı askerleriyle birlikte Rumeli'ne geçmişti. Tarihçiler onu, şöyle değerlendiriyorlardı: "Abdülmümin Paşa Karaman askerleriyle Budin Valiliğine ve müdafaasına memur edilmişti. Mert ve cesur bir askeri. Bir gün camide namaz kılarken kubbeye bir gülle isabet etti, kubbe çöktü. Paşa, camide bulunan cemaatin bir kısmıyla birlikte çöken kubbe altında kalarak şehid oldu."

Abdülmümin Paşa'nın ölümünden sonra Karaman askeri, Rumelideki görevini sürdürdü. Bu defa komutanları Karaman Valiliğine tayin edilen Demirkazak Rüstem Paşa idi. Karaman Valisi sıfatıyla, Budin'in savunmasına

memur edilmişti.

Bu tarih bilgileri, Aslı Karaman'lı olan Aşık Hasan Dede'nin Rumeli'ne bu ordu ile geçtiğini tespit etmektedir. Hasan Dede, muhakkak ki Karaman eyaletinin Türkmenlerden kurulu onbinlerce kişilik ordusu ile Rumeli'ne geçmişti. Köyüne geldiğinde yanında fermandaki kayda göre "sekiz nefer derviş" vardı. Halen Hasan Dede köyündeki Hasan Dede türbesinde mezarları bulunan sekiz dervişin isimleri şöyleydi: İshak, Ramazan, İsrafil, Havahindi, Mahmut, Emirze, İskender, Işık. İshak'ın iki oğlu Süleyman ve Mustafa'da bunlar arasındaydı.

Hasan Dede türbesinin kapısında kendisinin 'Karaman diyarımdan' geldiği kaydı vardır. Aynı bilgi Hasan Dede'nin hayatını, menkibelerini, bazı şiirlerini içine alan bazı kitaplarda da yer almaktadır. Bundan şu sonucu çıkarmak gerekiyor ki Hasan Dede, Rumeli'ndeki uzun süren sefer yılları sonunda "emekliye ayrılmış" ve gelip Anadolu'nun bağrına yerleşmiştir.

Hasan Dede Köyü, bugünkü ismini almadan önce bir kaç isim değiştirmiştir. İlk adının Süleymanlı olduğu biliniyor. Kasaba büyüyüp geliştikten sonra "kaza" olmuş, Çukurcak adını almıştır. Katip Çelebi, "Cihannüma" isimli eserinde Çukurcak kazasından uzun uzun söz etmektedir. Hasan Dede'nin buraya yerleşmesinden sonra köyün adı İkikol olmuş, daha sonra da Hasan Dede ismini almıştır. Bugün bağlık, bahçelik olan köy çevrenin en ileri kasabalarındandır. Belediyeliktir. Eskiden Keskin'e bağlı iken şimdi 10 kilometre uzaklıktaki Kırıkkale ilçesine bağlı bulunmaktadır.

Gazi yardımlaşmayı, dostluğu, kardeşliği ve barışı herşeyin üstünde tutan Hasan Dede köylüleri Aşık Gâzi Hasan Dede'ye büyük saygı ve bağlılık göstermektedirler. Geleneksel Türk konukseverliği Hasan Dede Köyünde en üstün düzeydedir. Hasan Dede'liler, gelen her konuğu kendi evlerine inmişçe ağırlamaktadır.

HASAN DEDE'NİN SOYU-SOPU

İyiliği Aşık Hasan Dede'nin babasının adı Yakub'dur. Bunu türbesinin kapısındaki yazı şöyle teyid ediyor: "Veledi Şeyh Yakub Eazzei Kiramdan Şeyh Hasan Fıkıh.

Hasan Dede'nin iki eşinin bulunduğunu öğreniyoruz. Bunlardan birinin adı Benligüzel, ötekisi ise Fatma'dır. Benligüzel'den İbrahim ve Mustafa isimli iki oğlu ile Ümmühan isimli bir kızı dünyaya gelmiştir. İbrahim ile Mustafa'nın hayatı ile ilgili gelişmeyi izleyebilmiş değiliz. Ümmühan Ana'dan doğanlar, nesillerini günümüze kadar sürdürebilmişlerdir. Bugün Hasan Dede Köyünde, Ankara ve İstanbul'da bulunan "Demirhan" ailesinin kökeninde Ümmühan Ana vardır. Ailenin elindeki "berat"ta, köy çevre-

sinin Hasan Dede'ye fermanla tahsis edildiği, buradan herhangi bir vergi istenmemesi kayıtlı bulunmaktadır. Berat'ın bir yerinde şöyle denilmektedir:

"Şeyh Hasan Fakih, veled Yakub Fakih; mezkür Şeyh Hasan Fakih, sekiz nefer dervişle Karaman'dan gelip; Ankara'da Vilayeti mezkureye giden Tekesalan nam mevki kürbünde olan ikikol nam hali viran...Berat-âlişân... Tahminen iki çiftlik yerin mahuf yer olmağın üzerine zaviye bina edip verendeye ve revendeye hizmet edermiş. Haliya peyeyi seriri ilaya arz olunup çiftliği mez burenin muhsulatu; zaviye-i mezbure verendeye sarf olunup, sekiz nefer dervişle resmi avarız vermeyip zaviye hizmet etmek veçhi üzere emrolunmağın..."

Anlaşıldığı kadarıyla Hasan Dede, bu araziye Padişah fermanıyla yerleşmiş ve bir zaviye kurmuştur.

MENKİBELERDE HASAN DEDE

Aşık Gâzi Hasan Dede, Bektaşiler arasında Hacı Bektaş'dan sonra en çok ilgi ve saygı gören "evliya" sayılmaktadır. Hasan Dede adına bir "menakıname" düzenlenmemiştir ama hakkındaki menkibeler kuşaktan kuşağa anlatılarak yaşatılmaktadır.

Anadolu'da Türk birliğini sağlamak, Müslüman-Türkler arasındaki kardeşliği, barışı, karşılıklı sevgi ve saygıyı pekiştirmek yolunda büyük hizmetler veren Hacı Bektaş Veli'ye dervişleri sordular:

"-Ya Hacı Bektaş! Sizden sonra daha irşad edici gelecek mi?..."
Hünkâr Hacı Bektaş, "Evet, gelecek" dedi.

Sordular:

"-Geleceğine işaret nedir?"

Hünkâr cevap eyledi:

"-İşte bu kılıç önümdedir. Bu tahta kılıç ona emanettir. Akpınar'dan kızılalma akacak, o zaman Erenler körpesi gelecek..."

13. yüzyılda yaşayan Hünkâr Hacı Bektaş'dan yüzyıllar sonra, Hacı Bektaş'ın, Horasan'dan getirdiği, "Ak pınar!..." buyruğundan sonra akmaya başladığına inanılan Akpınar'dan kızıl alma akmaya başladı. Hacı Bektaş Dergahı postnişini, Hünkârın müjde verdiği "Erenler Körpesi"ni karşılamaya çıkıyor. Tam bu sırada Hasan Dede, sekiz dervişi ile birlikte dergaha giniyor. postnişin, tahta kılıcı kendisine vererek, "Al bu senin emanetindir" diyor. Bir süre sohbetten sonra dergahın postnişini Hasan Dede'ye "Nasibini Anavarza'da ara!..." diyor.

Hasan Dede bir süre, Adana'nın Kadirli ilçesi yakınındaki Anavarsa kalesinde, Çukurova'da kaldıktan sonra Tokat'a gidiyor ve oradan Ankara'ya bugünkü köyüne gelip yerleşiyor.

Bir başka menkibe de şöyledir,

Hasan Dede ile, dervişleri İkkol Köyü'ne yön çevirip gelirlerken namaz vakti gelmişti. Bir nehirin suyundan abdest almaya giriştiler. Dervişler bir ara suyun kanlı akmaya başladığını gördüler. Seyirdip vardılar ki kan, biraz ilerdeki Hasan Dede'den akmaktadır. Ağlaşıp söyleştiler:

"-Hele Dedem, bu nice haldir?"

Hasan Dede cevap verdi:

"-Merak edilecek durum yoktur. Bendeki hançer yarası daha iyi olmadı..."

Telaşlanan dervişler sordular:

"-Aman Dedem, ne hançeri?"

Hasan Dede sırrı açıkladı:

"-Ebu Mülcem'in açtığı yara..."

Ebu Mülcem, Hz. Ali'yi, namaz kılarken bıçaklayıp şehid eden katilin adı. Dervişler heyecan ve hayretle donakalırlar. İçlerinden biri şöyle der:

"-Hey Dedem hey; kızıl kanın ile sırrını şu ırmağa döktün. Öyle diyeceğine, şuna Ali'yim, desene!..."

İnanılır ki o günden bu yana bu ırmağın suyu kırmızı akar ve ismi de bunun içindir ki Kızılırmak'tır.

Bilindiği gibi Aşık Gazi Hasan Dede'nin en ünlü deyişlerinden biri "Eşrefoğlu al haberi" diye başlayanıdır. Menkibeye göre Hasan Dede, kendi dergahı henüz çul çadır iken arada bir Hacı Bektaş kasabasına gider, postnişinlik eder, sohbet katılırdı. Bir gün aşevinde yemek karıştırırken kendisine bir haber ulaştırılır.

"-Bil Dedem ki bir er gelmiştir. Gelsin buyursun ama iş öyle değil. Gelip koca mermere bir el vurdu ki, parmaklarının izi mermerde oyuklar halindedir."

Hasan Dede, keşkeği karıştırmaya devam eder. "Varın söyleyin Eşrefoğlu'na der; er, ere böyle gelmez..."

Ve ondan sonra Hasan Dede, saz indirtip söz söyler.

"Eşrefoğlu al haberi

Bahçe biziz, gül bizdedir

Biz de Mevlâ'nın kuluyuz

Yetmişiki dil bizdedir."

Bu menkibede, halkın dehâsına dikkati çekmeyi isterim: Bilindiği gibi Eşrefoğlu Rumi ile Aşık Hasan Dede arasında 100-150 yıl fark vardır. İkisinin karşılaşması imkansızdır. Halk, Yunus Emre etkisindeki tasavvuf şairi Eşrefoğlu'nun Allah'a sürekli niyazının "el"de değerlendirmiştir. Bilindiği gibi hattatlar, el şeklinde "Alkâh" yazmaktadırlar. Böyle olmakla birlikte Hasan Dede'nin de bu şiirinde "Ehl-i beyt"i kastedtiğini halk dehâsı bulup çıkarmıştır. Ehl-i beyt de beş'dir: Hz. Muhammed, Hz. Ali, Hz. Fatma, Hz. Hüseyin ve Hz. Hasan.

Bir başka menkibeye kulak verelim:

Hasan Dede köyündeki varlıklılardan Ömer Ağa hacca niyet eder. Hasan Dede'ye; hacca gidip gitmeyeceğini, bir diyeceği olup olmadığını sorar. Hasan Dede, konuşunu uğurlarken şöyle der:

"—Elde inşaatım var. Bu yıl gidemeyeceğim, seninki Hak katında kabul olsun...Şu hediyemi al da Mekke Emrine ulaştır, selam söyle..."

Yolda, Hasan Dede'nin Emir'e gönderdiği hediye çıkını merakla açan Ömer Ağa, çıkında üç karpuz çekirdeği ile bir kaç kömür parçası görüyor. "Hele şunun hediyesine de bak, böyle basit şeyleri nasıl veririm?" diyor.

Hac farızasını yerine getirip dönüş hazırlıklarına başlayan Ömer Ağa, tellalların kendi adını çağırıklarını işitiyor. "Aradığınız benim" dedikte "Bohçamı al yürü..." diyorlar. Şaşkınlık içindeki Ömer Ağa Mekke Şerifi huzuruna çıkarılıyor. Hediyeyi veriyor. Emir, çıkındaki üç kömürü yere atınca bahçede üç kara koyun boy gösteriyor. Ömer Ağa'nın şaşkın bakışları arasında üç büyük karpuz da yuvarlanmaya başlıyor. Emir, memnun oluyor. "Demek, diyor kurbanlarımı Mekke'ye seninle göndermiş. Üç karpuz da benim hediyem..." Kurbanlar kesilip karpuzlar soğutulurken Mekke Emiri, Ömer Ağa'ya soruyor:

"—Niçin buraya kadar gelirsiniz, hac ayağımızdadır..."

Ömer Ağa cevap veriyor:

"—Orada Hacer-i Esved yok ki!..."

Mekke Emiri, Ömer Ağa'ya bir taş veriyor. "Al götür bunu Hasan Dede'ye..." diyor.

Ömer Ağa'nın Mekke'den getirdiği parlak taş halen Hasan Dede Köyü caminin köye bakan giriş kapısı bölümündedir ve sonradan pirinç çerçeve içine alınmıştır. Hasan Dede köyünü ve türbesini ziyaret edenler, camiye ve türbeye girip çıktıktan sonra o taşta el sürerler ve dilek dilerler.

HASAN DEDE GERÇEĞİ

Sonuç olarak şunu deriz ki: Gazi Aşık Hasan Dede, özbeöz Türk'tür. Tameşvar'da doğup büyümüş değildir. Devşirme ve dönme değildir. Hasan Dede, Türkiye'de Türk olarak doğmuş, Anadolu'da, Türk-İslam Kültürüyle, yetişmiştir. İyi derecede okuma-yazma öğrenmiştir. Hece vezniyle olduğu kadar aruz vezniyle de şiirler yazıp söylemiştir.

Aşık Hasan Dede'nin hiç bilinmeyen veya az bilinen şiirlerinden kimileri şöyledir:

Gelir ki mü'mini bilem
Ben olayım ona gulâm
Üç kimseye verme selam
Biri hâin, biri fasık

Bir beynamaz, bir beynamaz
Kul olanlar! Bilin Hakk'ın
Kendini nâdandan sakın.
Uç kimseye olma yakın
Biri müfsit, bir münafık
Bir de gammad, bir de gammad.
Şair, şiirin icad eyle
Dil mülkünü abad eyle
Şu üç şeyi mutad eyle:
Biri halim, biri sabır,
Nasip et mü'min kullara
Bakmamışsın bülbüllere
Daim et ezber, dillere
Biri zikir, biri şükür
Bir de niyaz, bir de niyaz.
Cefaya düş, açma sırrı
Fahiş işden sen ol beri
Hasandedem; üçten biri
Biri huzu, biri huşu
Bir de namaz, bir de namaz.

Kaynaklar: 1—Saz Şairleri—prof. Fuat Köprülü

2—Yaşayan Alevilik—Yahya Benekay

3—Büyük Türkiye Tarihi—Yılmaz Öztuna

4—Osman Gazi'den Atatürk'e—Reşat Ekrem Koçu

5—Hasan Dede Broşürü—A.Rıza Köseoğlu

Kaynak Kişiler: Abdullah Demirhan, Ali Abbas Demirhan, Ahmet Demirhan, Adil Ali Atalay, Hüseyin Doğan Dede, Haydar Dede.